ԳԱՑՄԱՆՔ

Տարեկան գին	Կ. Պոլսոյ համ.	9	Մէճ.
»	» Գաւառաց »	11	»
Վեցամս.	» Կ. Պոլսոյ »	5	»
»	» Գաւառաց »	6	»

Օտար թղթատարով ղրկուած 50 Ֆրանք

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

30 Փարայ — ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ — 30 Փարայ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

[illegible] ծախքը Խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ [illegible] որ և իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Կ. Պոլիս Պաղչէ—Գափու Ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը։

Ձանբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Ջնջուած նամակ, յօդուած [illegible] չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական.—Խառն.—Ազգային լուրեր.—Ազգային տեսութիւն, Միացեալ ընկերութիւնք Հայոց.—Կրթական ցուցութիւն և Տ. Հ. Խիէքճեան.—Թղթակցութիւնք յԱրեւելեան Ռումելիէ և ի Ռուսահայոց.—Իլիականին Հոմերոսի, Երգ առաջին.—Ազգային ազդք։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 14 դեկտ.

Արտաքին գործոց նախկին նախարար Պ. Վատինկթօն և Պ. Տըլէսկլըս այսօր ի վկայութիւն կոչուեցան Պ. Ռուսթանի դատին մէջ՝ զոր բացած է Էնթրանզիժան լրագրին դէմ։ Սոցա վկայութիւնքն ալ Պ. Պարթէլմի Սէնթ Իլէրի վկայութեան պէս յայտ ներբողալից էին Պ. Ռուսթանի նկատմամբ, զոր ամենքն ալ, ըսին, խիստ պատուաւոր և խիստ յաջողակ գործակատար մը կը նկատեն։

Լոնտրա 16 դեկտ.

Երէկ ոստիկանութիւնն արգիլեց Միացեալ Իրլանտա անուն լրագիրն, որ Երկրագործական միութեան բերանն էր։ Երկրորդ խմբագիրն ու ընդօրինակիչ մը ձերբակալեցան։

Պէրլին 16 դեկտ.

Քաղաքագիտական ակումբներու մէջ կը պատմուի թէ Իտալիոյ Թագաւորին մտերս ի Պէրլին այցելութիւն մը տալուն վրայ համաձայնելու համար բանակցութիւնք բացուած են։

Այս առտու հասած հեռագիրք

Փարիզ 16 դեկտ.

Ժողովներուն արտասովոր նստաշրջանը փակեցաւ։

Պ. Ռուսթան, Էնթրանզիժանի դէմ բացած դատին յաջող ելից պատճառաւ բազմաթիւ վկայութիւններ ստացաւ յարգանաց և համակրութեան։ Ինչ որ ալ ըսեն լրագիրք ոմանք, դատաւորաց վճիռը Թունուզի արշաւանաց դէմ պարսաւ չնշանակեր, այլ միայն կը նշանակէ թէ դատաւորք Պ. Ռուսթանի դէմ Պ. Ռօշֆորի ըրած յարձակմանց անհիմն մասը եղած լինելուն կը հաւատան։

Կը հաւատեն թէ Պ. Ռուսթան Թունուզ չպիտի վերադառնայ, այլ ուրիշ կարեւոր պաշտօնի մը պիտի կոչուի։

Փարիզ 17 դեկտ.

Խօսք կայ թէ Պ. Թիսոյ Լոնտրայի դեսպան պիտի անուանի Պ. Շալմէլ Լաքուրի տեղ, և Հռոմի դեսպան Նօայլ մարքիզն ալ Պ. Թիսոյի պիտի յաջորդէ ի Կ. Պոլիս։

Մատրիտ 16 դեկտ.

Քանի մը լրագիրք կ'ըսեն թէ 45000 արաբ ընտանիք Ճէզայիրէն Մարոք գաղթեր են։

Ուաշինկթըն 16 դեկտ.

Միացեալ—Նահանգաց կառավարութիւնը բացորոշապէս կը պահանջէ որ Քլէյթըն—Բիւլվէրի դաշնադրութիւնը բարեփոխի. վասն զի այդ դաշնադրութիւնը Փանամայի պարանոցին մէջ այնպիսի առաւելութիւններ կուտայ Անգլիոյ, որք այսուհետև անընդունելի են։ Միացեալ—Նահանգները Փանամայի ջրանցքին վրայ հսկողութեան իրաւունք կը պահանջեն, յայտնելով թէ անոր չէզոքացումն ապահովելու միակ միջոցն այս է։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պատերազմական տուգանաց խնդրոյն վերաբերեալ բանակցութիւնք ըստ ամենայն երեւոյթի յաջող լուծում մ'ստանալու յոյս կուտան։ Բ. Դուռը՝ գրաւի դրած հասոյթներուն յաւելուածներովը պիտի կրնայ կարգադրել այս խնդիրն, առանց դպչելու արժեթղթոց հետ դրած պայմաններուն։ Ոչխարաց տասանորդի տուրքն որ 122 միլիոնի համար գրաւի դրուած է, 141 միլիոն ղրուշ հասոյթ կը բերէ։ Նմանապէս հողային տասանորդի տուրքն, որ 459 միլիոն հասոյթ կը բերէ, 189 միլիոնի համար գրաւի դրուած է։ Վէրկին, որ 275 միլիոն կը բերէ, բնաւ գրաւի դրուած չէ։ Ահա այս հասոյթներէն պիտի տրուի Ռուսիոյ խնդրած երաշխաւորութիւնը՝ տարին 660,000 լիրա վճարելու համար։ Ռուս պատուիրակներն ի բաց թողուցին գրաւի տրուելիք հասոյթները մատակարարելու պահանջումն։ Այժմ լուծելու գլխաւոր կէտերն են, նախ՝ վճարուելիք տարեկան գումարն, երկրորդ՝ ընտրութիւն այն տեղերուն, որոց տասանորդի տուրքն և վէրկին պիտի յատկանան այդ վճարման, երրորդ այդ հասոյթներն ստանալու և Ռուսիոյ յանձնելու համար միջնորդ գործակատարի մ'ընտրութիւն։ Առաջին և երկրորդ կէտերուն վրայ դեռ առաջարկութիւն մ'եղած չէ Բ. Դրան կողմէ, բայց երրորդին համար երկու գործակատար միջնորդք կը ներկայանան, հաւասարապէս լաւ, մին է արժեթղթոց թողուած հասոյթները մատակարարող ապագայ վարչական խորհուրդն, երկրորդն է Օսմ. Պանքան։ Ասոնց երկուքն ալ կրնան կատարել այս գործը թեթև վարձով մը։

—Վագըլթ իւր այս աւուր քաղաքական տեսութեան մէջ հետևեալը կը գրէ Հայկական խնդրոյն վրայ.

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ» կոչուած խնդրոյն վրայ Ներկայ շաբթուս մէջ ելած Եւրոպական լրագիրք ուշադրութեան արժանի հրատարակութիւններ չեն պարունակեր (1)։

«Բայց տարակոյս չունիմք որ այս նկատմամբ մեր հրատարակած խորհրդածութիւնք լաւ ընդունելութիւն պիտի գտնեն Եւրոպական մամլոյն լրջագոյն մասէն, և համայն Եւրոպա պիտի հաստատէ այն մեկնութիւն զոր Բ. Դուռը կուտայ Պէրլինի դաշնագրին, նկատելով թէ Եւրոպիոյ բուն նպատակն ո՛չ թէ Հայ ազգին կամ ուրիշ մասնաւոր ազգի մը համար, այլ Անատոլուի համար բարենորոգումներ պահանջել եղած է։

«Պատրիարքարանի նկատմամբ մեր դիտողութիւնն ևս անշուշտ պիտի հաստատուի Եւրոպիոյ կողմէ. մինչև անգամ պատրաստ եմք հաստատել թէ Կ. Պոլսոյ մէջ գտնուած բազմաթիւ իրազեկ Եւրոպացիք շատ տեղեկ և անտեղի բան մը կը համարին վարչական գործոց վրայ Ս. Պատրիարքին հեռագրերը գալն և Ն. Սրբազնութեան դեսպաններուն երթալը։»

—Ճէրիտէի Հավատիս, Ս. Պատրիարք Հօր առողջական պատճառներով Եւրոպա երթալու դիտաւորութեան վրայ խօսելով, զոր իմացուցած է Բ. Դրան նախարարաց, կ'ըսէ թէ Եւրոպական ուղևորութենէ անձնական առողջութեան համար օգուտ քաղել կարելի է միայն երբ ամառը լինի, մինչդեռ ձմռան մէջ Եւրոպա գնացողներն աւելի քաղաքական գործոց համար կ'երթան։—Ճէրիտէ կը յարէ թէ Օսմ. տէրութիւնն սկիզբէն ի վեր իրեն բարեկամ և հաւատարիմ ճանչցած է Հայ ազգն, և ա՛յն պատճառաւ այնչափ առանձնաշնորհումներ տուած է իրենց Պատրիարքաց։ Հայք ալ դարերէ ի վեր իրենց օրինաւոր վեհապետ ճանչցած են զՎեհ. Սուլթանն, և իրենցմէ բազմաթիւ կառավարական պաշտօնատարներ կան։

Եթէ Ճէրիտէ, այս խօսքերով, կառավարութեան և իւր Հայ հպատակաց միջև մեծագոյն վստահութիւն մը կենալու պէտքն ուզած է յայտնել, տարակոյս չկայ թէ լիովին համակարծիք եմք իրեն։—Նոյն Թուրք լրագիրն այսօր ևս կը պնդէ թէ Ներսէս Սրբազան պէտք է ետ առնու իւր հրաժարական, քանի որ ժողովուրդն իրմէ չզատուիր։

—Կը յիշեն ընթերցողք թէ Վագըլթ իւր երէկի թուով Հայկական խնդրոյն նուիրած հատուածին մէջ Հայոց Պատրիարքարանին միջամտութեան դէմ խօսած էր։ Լէվընթ Հէրըլտ երէկ իւր ընթերցողաց ներկայացնելով Թուրք լրագրին այս կարծիքը, կ'ըսէ իւր կողմէ թէ՝ «Ո՛չ ոք կը հակառակի Վագըլթի տեսութեան բուն սկզբանց, թէև ինք գէշ բացատրած է զայն. բայց միւս կողմէ պէտք է յիշեցնեմք մեր պաշտօնակցին որ եթէ բարենորոգումներն, որոց կենսական կարեւորութիւն ունենալը դեռ հիմա կը հասկնայ, ժամանակին գործադրուած լինէին, ո՛չ Պատրիարքներն, ո՛չ ալ օտար տէրութիւնք կրնային բառ մ'ըսել այդ խնդրոյ վրայ։»

—Լէվընթ Հէրըլտ իւր երէկի թուով կը գրէ.—«Հայկական ակումբոց մէջ Ներսէս Պատրիարքի նկատմամբ ընդհանուր կարծիքն այս է որ, հակառակ իւր հասարակութեան թախանձանաց, որք պատգամաւորութեանց ձեռամբ ներկայացուած բազմաթիւ ուղերձներով կը բացատրուին, Ն. Սրբազնութիւնն ետ չպիտի առնու իւր հրաժարական, այլ իւր առողջութեան համար ուղևորութիւն պիտի ընէ օտար երկիրներ։»

—Կը լսեմք թէ Գումգաբու Գուրսի Թաղ. խորհրդին անդամ Հաճի Յակոբ աղան սպաննող և ապա բանտէն փախչող Հաճի Անդրէաս առջի օրը նորէն ձերբակալուեր է կղզեաց մէջ։

—Անգլիական Տօյլի շոգենաւին քննութիւնն ապացուցած է թէ մէջը վտանգաւոր նիւթեր չկային, հետևաբար, Կ. Պոլիս հանած վաճառքէն զատ, մնացեալ բեռը Սև ծով տարած է ուստից ալ Դանուբ պարտի երթալ։

—Գաւառական իշխանութեանց նոր հրամաններ ղրկուեցան, որպէս զի տեղական ոստիկանական մարմինները քննուին, արժանաւոր ոստիկանք վարձատրուին և անարժանք դուրս թողուին։ Վագըլթ շատ գոհ է այս բարենորոգումէ։

—Պէրլինէն դեկտ. 7 թուականաւ կը հեռագրեն Անգլիական լրագրաց թէ Գերմանիա միւս Եւրոպական տէրութեանց հետ միացեր է բողոք բառնալու համար Բ. Դրան դէմ, որ Թուրքիաբնակ օտարազգեաց տրուած արտօնութիւնները ջնջող տնօրէնութիւններ հրատարակած էր վերջերս։

—Պիզմարք իշխանն, ըստ վերջին լրոյ, կը պնդէ հրաժարելու պաշտօնական պարտականութիւններէ, թէև կ'ուզէ իւր ձեռաց մէջ պահել կառավարութեան բարձրագոյն հսկողութիւնը։

—Վիէննայէն եկած վերջին լուրեր կը ծանուցանեն թէ Րինկ թատրոնին հրկիզմամբ պակսած անձանց թիւը 600ի կը հասնի։ Սոյն աղէտալի արկածին զոհ եղողներուն մեծագոյն մասը խանութպանք և գործաւորք են։ Բազում պատանիք և աղջիկք կան մեռելոց մէջ, քանի մ'ալ նուագածուք, մեքենավարք և այլն կան։ Տօնի օր լինելուն (Ա. Մարիամ Յղութեան), թատրոնը լի էր բազմութեամբ. ներկայանալի խաղն էր Հօֆմանի վէպերն անուն թատերգ մը, գործ Օֆէնպախի։ Ժամ 6 3/4ին ըստ Եւրոպացւոց, թատրոնը բովանդակ լի էր. դերասանք իրենց օթեակներէն դուրս ելնելով թատերաբեմը կ'իջնէին. թատրոնին սպասաւորներէն մին վարագուրին առջի կազերը վառած ժամանակ, յանկարծ՝ չգիտցուիր ինչպէս, վարագոյրը բռնկեցաւ, կազերն իսկոյն մարեցան, և թատրոնը մութի մէջ մնաց։ Իսկ հրդեհն այնչափ շուտով ծաւալեցաւ, որ բոցերուն պատճառաւ անհնար եղաւ թատերաբեմը թատերասրահէն բաժնող երկաթէ վարագոյրն իջեցնել. նրբաչաւիղներուն մէջի կանթեղները վառուած չլինելով՝ դուրս ելնելու անցքերը լուսաւորուած չէին։ Թատերասրահին մէջ տիրող շփոթութիւնը տագնապն ու սարսափը նկարագրել անհնարին է. ոմանք յաջողեցան սանդուղներուն քով հասնիլ և դուռէ մը դուրս փախչիլ. ուրիշներ ալ նրբաչաւիղներուն պատուհաններէն վար նետուեցան, և ասոնցմէ շատերուն ձեռքը կամ ոտքը խորտակեցաւ։ Ժամը եօթն հինգ անցած՝ ջրհանները հասան, և իրենց սանդուղներուն շնորհիւ բազմաթիւ մարդիկ ազատեցին. Պատուհաններուն ներքև սաւաններ տարածեցին չորս կողմէն ձգտեալ, և վաթսունէն աւելի անձինք երեք յարկի բարձրութենէն վար ցատկեցին և այնպէս ազատեցան։

Ջրհանները ներս մտնել ուզեցին. բայց նախ հարկ եղաւ թատրոնին մուտքի մէջ դիզուած դիակները դուրս հանել, յորոց շատերը մուխէ խեղդուած էին. Ջրանկիրք տեսան որ թատրոնին հրդեհը մարել անհնարին էր, և սկսան շրջակայ տուներն ազատելու աշխատիլ։

Առաւօտուն, թատրոնին գերանները տակաւին կայրէին։

Րինկ թատրոնն 1872ին շինուած էր, ճակատն ոճն Իտալական էր, թատերասրահն որ 2500 հանդիսական կրնար պարունակել, անչափ ճոխութեամբ զարդարուած էր. ամեն կողմ ոսկի սփռուած էր առատօրէն, օթեակներուն երկայնութեամբ շարուած սիւներն մարմարէ էին, վարագոյրներն և այլ զարդերը խիստ ծանրագին կերպասներէ. վերջապէս Րինկ թատրոնը պերճութեան ու շքեղութեան մասին կը մրցէր Օբէռայի թատրոնին հետ։

Վիէննայի կառավարչին առ երեսփոխանական ժողովն մատուցած տեղեկագիրն այս աղէտալի դէպքին առիթ եղող քանի մը կանոնական անհոգութիւններ կամ զանցառութիւններ ցոյց կուտայ, այն է հրդեհն սկսելուն պէս ջրանկիրաց նշան չտրուիլը, կազամէթրի ծորակին փակուիլը, պահեստի իւղավառ կանթեղներուն չլուցուիլը, և թատերասրահը բեմէն բաժնող երկաթէ վարագուրին վար չիջնելը։ Այս կանոնազանցութեանց հեղինակները գտնելու համար քննութիւն բացուած է։ Նախարարաց խորհրդոյ նախագահ Պ. Թաաֆ ծանոյց թէ հրաման ղրկեր է ոստիկանութեան, որ յատուկ տեսուչներ ամեն օր ներկայացմանց սկզբնաւորութենէն մէկ ժամ առաջ թատրոններն երթան և ստուգեն թէ ապահովութեան ամեն միջոցները ձեռք առնուած են թէ ոչ։

Գերմանական Ցայթունկ լրագրին խօսքին նայելով, վերջին պաշտօնական ցուցակները կը հաստատեն թէ պակսած անձանց թիւն 917ի կը հասնի։

(1) Միթէ Վագըլթ կարեւորութիւն կուտա՞յ Եւրոպական լրագրաց մէջ ելած հրատարակութեանց որ հոս կը յիշէ զանոնք։ Եթէ պէտք լինէր, կըրնայինք վերջին թղթերով եկած Անգլիական կարեւորագոյն լրագրոց մէջ շատ տեղեր ցուցնել «Հայկական խնդիր»։ Բայց քանի որ խնդրոյն գոյութիւնն իսկ չընդունիր, Վագըլթ ինչպէս կը զիջանի այս մանրամասնութեանց մէջ մտնելու։ Ծ. Խ.

ՄԱՀԱԳՈՅԺ

ՄԵԾ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՂԱ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆ

ՈՐԴԻ ՅՈՎՀ. ԱՂԱ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆԻ

Յետ կարճատև հիւանդութեան կնքեց իւր մահկանացու կեանքն ի հասակի 70 ամաց, թողլով ի սուգ անմխիթար իւր ընտանիքն և բոլոր ազգականները, որք կը հրաւիրեն զազգականս և զբարեկամս յուղարկաւորութեան տխուր հանդիսին, որ պիտի կատարուի վաղը կիրակի օր, ի ժամ 6, կամուրջէն փոխադրուելով ի Բերա Ամենասուրբ Երրորդութեան եկեղեցին։

16/4 դեկտեմբեր 1881.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեբաստիոյ Առաջնորդ Գեր. Տ. Պետրոս Ս. Արքեպիսկոպոս և Պատրիարքական Գեր. փոխանորդ Հայրը՝ Սեբաստիոյ Զարա գիւղի ազգայնոց վերաբերեալ հողային խնդրոյ մը համար այսօր Դատական գործոց Վսեմ. Նախարարին գնացին։

Ցաւելով կը ծանուցանենք թէ Մոսկուայի պատկերազարդ [illegible] երկամսեայ հանդէսն, որոյ վերջին (Նոյ. դեկտ. ի) թիւն ալ ելաւ, դադրեցուցած է իւր հրատարակութիւն։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ՀԱՅՈՑ

Երէկ, խօսելով ծխական կրթական ձեռնարկներուն վրայ, որոց նպատակն է Հայոց մի մեծ մասն եւս կորզել ազգային միութենէն, մըրցելու իբրև էական միջոց և սպառնացող չարիքին իբրև գլխաւոր դարման կը նշանակէինք, ի մէջ այլոց, մեր ազգային կրթական ընկերութեան ոյժ տալու, զանոնք քաջալերելու և անոնց արդիւնաւէտ գործունէութիւն ամեն Հայաբնակ տեղեր ընդարձակապէս ծաւալելու պէտքն։

Այս ընկերութեանց մէջ իրաւամբ և արդեամբ առաջին տեղը կը բռնեն բնականաբար Միացեալ Ընկերութիւնք, որոց վարչութիւն երեսփոխանական—խորհրդարանական ձեւ ունենալով, ժողովուրդն օր ըստ օրէ մանրամասն տեղեկութիւն կը ստանայ վերաբերութեամբ անոնց վիճակին. —հասութից, ծախուց, վարչական ձեռնարկութեանց և որոշմանց, և այն ամեն բանի վրայ, որ Ընկերութեան նպատակին և առ այն ի գործ դրուած միջոցներուն կը վերաբերի։ Իւր կեդրոնական և Ճիւղային Մարմիններով, լաւ կազմակերպեալ հաստատութիւն մ'է այս, որ եթէ ընդարձակ նպաստներ ստանայ, կարող է մի մեծ զարկ տալ Հայրենեաց կրթական վերածնութեան։ Վասպուրականի, Տարօնոյ (Մուշ), Բաղէշի, Ալաշկերտի, Քղիի, Խարբերդի և Կիլիկիոյ գաւառաց մէջ այսօր 34 նախակրթարաններ և բարձրագոյն նախակրթարաններ կը պահէ իւր հսկողութեան տակ, և երբ մտածենք թէ մի նախնական կրթութիւն ի՛նչ մեծ դեր կը խաղայ ո՛ և է ժողովրդի քաղաքակրթութեան գործին մէջ, դիւրաւ կը համոզուինք թէ Միացեալ ընկերութեանց ապագայն ապահովելով և գործողութեանց շրջանակն ընդարձակելու միջոցներ տալով, ո՛րչափ ազդեցիկ եղանակաւ ձեռք առնուած կը լինինք Հայաբնակ գաւառաց Հայ ժողովրդին վիճակը բարւոքելու գործը։

Թէև Միացեալ ընկերութիւնը տակաւին ո՛չ ժամանակ, ո՛չ ալ բաւական միջոցներ ունեցած է աւելի հզօրապէս զգացնելու իւր գործունէութեանց ազդեցութիւնը, բայց արդէն, ուր որ կը գործէ, ակներև են արդիւնաւորութեան նշանները։ Նախ, ուր որ ժողովուրդը Միացեալ Ընկերութեանց տնօրէնութեամբ վարժարան մը կը գտնէ, Ճիզուիդաց և Ամերիկացի Միսիոնարաց վարժարանները դիմելու պէտք չզգար։ Զայս տեսնելով է գուցէ որ թայմզ խմբագրական յօդուածի մը մէջ կ՚ըսէր անցեալները թէ Հայք իրենց Միացեալ Ընկերութիւններ հիմնեցին այդ Միսիոնարաց ու Ճիզուիդաց դէմ մըրցելու և Ազգն անոնց կրօնային ծաւալման (բրօբականտա) զոհ դառնալէ պահելու նպատակաւ։ Գիտենք թէ Արարատեան, Դպրոցասէր Արևելեան և կիլիկեան ընկերութիւնք այդ սահմանափակ տեսութեան ծընունդը չէին. բայց Ազգն իւր մէջ ազգային կրթութեամբ մը զօրացընել՝ ուղղակի միջոց մ՚է զայն պահպանելու օտարաց խաբէութեան և ազգակուլ քաղաքականութեան դէմ։ և հետևապէս, Միացեալ ընկերութեանց գործունէութիւնը գըլխաւոր միջոցն է ապարդիւն ձգելու այն նորանոր և հզօր ջանքեր, զորս Ճիզուիդք և Ամերիկացի Միսիոնարք կը պատրաստուին ընել, մեր գաւառաբնակ ազգայնոց մէկ մեծ մասն ևս որսալու բացայայտ նպատակաւ։

Բայց շօգի և առատ շօգի պէտք է մեծ մեքենայ մը շարժեցնելու, և դրամական ընդարձակ գումարներու պէտք կայ՝ Միացեալ Ընկերութեան ո՛չ միայն գոյութիւնն ապահովելու, այլ և անոր կրթական ձեռնարկներն արդի պարագայից սփիւռական պահանջմանց համեմատ առաւել արդիւնաւոր կացուցանելու համար։ Ազգային ընկերութեան մը հասոյթի գըլխաւոր աղբիւրն Ազգն է բնականապէս, և ի՛նչ միջոցներով որ հընար էր Ազգին դիմել, գինք ճանչցունել և նպաստ խնդրել, Միացեալ Ընկերութիւնը լիովին ի գործ դրած է զանոնք։ Այժմ Հայ ժողովրդէն կախում ունի իւր նպաստից քանակութեամբ հաստատել թէ որչափ կարևորութիւն կուտայ իւր Հայրենեաց վերածնութեան կենսական գործին։ Ամեն Հայաբնակ թաղ և քաղաք և գիւղաքաղաք կարող է այժմ ունենալ իւր Մասնաճիւղ, և անոր միջոցաւ օգնութիւն հասցնել Ընկերութեան։ Նըպաստի դրութիւնը շատ համեստ է, սա պարզ տեսութեան վրայ հիմնուած լինելով թէ ամեն Հայ, որ փոքր ի շատէ ծախքի տէր է, կարո՛ղ է ամիսը գէ՛թ 40 փարա տալ Հայաստանի և կիլիկիոյ մէջ կրթութիւն ծաւալելու գործին։ Քաղաքաց և թաղերու Մասնաճիւղերուն պարտքն է տարածել այս սկզբունք ժողովրդեան ամեն դասերուն մէջ, և կը յուսանք թէ, Ճիզուիդաց արշաւանքին աղետալի լուրն ալ վրայ հասնելով, մեր ազգայինք հայրենասիրական մի նոր ցնցում պիտի ունենան, և գո՛նէ յայտնի վտանգին առջև, մի նոր մղում՚ պիտի տրուի Միացեալ Ընկերութեանց նպաստելու գործին, նուիրատուութեամբք և ամսական բաժանորդագրութեամբք։

Զայս հրաւէր ա՛յնչափ աւելի վստահութեամբ կ՚ուղղենք այսօր մեր ազգայնոց, ո՛րչափ կ՚զգանք թէ, կուսակցական շնչին խընդրոց վերջանալովը, Միացեալ ընկերութիւնք պիտի կրնան զօրաւոր քայլեր առնուլ այսուհետև։ Տ. Մինաս Չերազի պաշտօնավարութեան նկատմամբ կ՚ըսուէր թէ, առանց մեծամեծ սխալներ գործած լինելու, կիրքեր յարուցած էր, որք թէ և օրինական նշանակութիւն չունենան, կրնային վնասել Ընկերութեան գործին։ Հիմա Մինաս Չերազ և ընկերք, իբր 6 ամիս կատարեալ անձնուիրութեամբ և ուղղամտութեամբ շարունակելէ ետքն իրենց պաշտօն, ինքնայօժար հըրաժարելով, ներքին գժտութեանց պատրուակներն անգամ մէջ տեղէն վերցնելու արիութիւնն ունեցած են, և թէպէտ վերջերս, Տ. Մինաս Չերազի տեղ չեղոք բայց նոյնչափ ձեռնհաս ոք Տնօրէն Ժողովին Պետ ընտրելու գործը գժուարութեանց հանդիպեցաւ, որովհետև ո՛չ ոք նոյն պաշտօնին ընդարձակ պատասխանատուութիւններն ստանձնելու չափ ազգասիրական եռանդ կամ ձեռնհասութիւն չէր զգար իւր մէջ. բայց այժմ գոհութեամբ կը լսենք թէ գտնուած է արժանաւոր յաջորդ մը, որ անծանօթ չէ՛ լրագըրոյս ընթերցողաց, և որոյ ընտրութիւն վաղը կատարուելով, վարչական տագնապը վերջ պիտի գտնէ ի գոհութիւն Ընկերութեան բոլոր բարեկամաց։

Եւ այսպէս խօսելով կը պարտաւինք զանոնք որ ինքզինք մեծ գործի մը մեծագոյն խոչընդոտներու առջև տեսնող Ընկերութեան մը գժուարութիւններէն օգտուաքաղելով, անոր վարկը կոտրելու փորձեր փորձած են, կամ գէ՛թ այնպէս ցուցած են թէ ժողովուրդը պաղած էր անկէ։ Զար ոգիներ և սահմանափակ միտքեր ամե՛ն հաստատութեան մէջ կրնան գտնուիլ. պէտք եղածը սա է որ գործն այնպէս կազմակերպուած լինի, որ անոնց գէշ ազդեցութիւնն զգալի չլինի ընդհանուր գործին վրայ։ Եւ արդ, կը տեսնենք որ թէև վերջին ժամանակներս Միացեալ ընկերութիւնը կարևոր տնօրէնութիւններ ձեռք առած, դիւցազնական որոշումներ տուած լինի, և թէպէտ այդ պատճառաւ, դիւրագըգիռ անդամոց սմանց անխոհեմութեան շնորհիւ, շատ աւելորդ վէճեր և գժտութիւնք ծագած լինին, Ընկերութեան ընդհանուր գործը չէ՛ վնասուած ամենևին, և Տ. Մինաս Չերազ և ընկերք, հրաժարած ատեն, կրցած են յայտարարել և հաստատել թէ իրենց փոխորկալից պաշտօնավարութեան միջոցին Ընկերութեան վիճակը, վատթարանալէ հեռի, բարւոքած իսկ է մեծ մասամբ, և ապագայն առաւել ևս ապահովուած է։

Ամեն Հայու պարտքն է, հետևապէս, վստահութեամբ և ջերմ համակրութեամբ նայիլ այն կենսական ձեռնարկութեան, զոր կատարեալ անձնուիրութեամբ ու հաստատամտութեամբ յառաջ կը տանին Միացեալ ընկերութիւնք, և ըստ կարի օժանդակել անոր։ Ցիշենք թէ, միայն մեր աւելորդ ծախքերէ խնայուած ամսական 40 փարայի կամ 2 ղրուշի գումար մը մեծ նշանակութիւն ունի սակայն Հայաստանի և կիլիկիոյ վիճակին բարւոքման տեսակէտով։ Այսպիսի յորդոր մը կարդալով, և ժողովրդին վրայ ո՛ և է կերպիւ ազդեցութիւն ունեցող եկեղեցական և աշխարհական գլխոց և երևելեաց վրայ պարտք դնելով որ նմանօրինակ յորդորներ կարդան ամենուրեք, շատերու պէս չենք քարոզեր մի առաքինութիւն, որ գործնականապէս անծանօթ լինի մեզ։ Մասիսի Տնօրէն–խմբագրապետէն և անոր Օգնականներէն սկսեալ մինչև գրաշարներն և տպագրական յետին գործաւորներն՝ ամենն ալ, ո՛չ միայն բարոյապէս, այլ և նիւթապէս, դրամով, կ՚օժանդակեն Միացեալ ընկերութեանց գործին, և երբ կը տեսնենք թէ շաբաթը 4-5-6 մեճիտիէէ աւելի ապրուստ չունեցող գործաւորներ, որոց գըրեթէ ամենն ալ ընտանեաց տէր են, կարող կը լինին ամիսը 1-2-3 ղրուշ ինքնայօժար վճարելու այնպիսի գործի մը համար, կը խոստովանինք թէ մեծ և շա՛տ մեծ պիտի լինի մեր ամենուս զարմանքն, եթէ շատ աւելի բարեկեցիկ ազգայինք, միջին թէ բարձր դասու, շարունակեն խուլ մնալ այն հրաւէրներու, որք իրենց կ՚ուղղուին, նուիրատուութեամբք և ամսական բաժանորդագրութեամբք նպաստելու Միացեալ ընկերութեանց։

Ա՛յս է բանաւորն, ա՛յս է ազգասիրութեան և մարդասիրութեան տարրական պարտականութիւնն։ Ազգային ընկերութեան մը նպաստողն ամենէն առաջ նոյն ինքն Ա՛զգը պարտի լինել։ Բայց կը կարծենք թէ, յօգուտ ընկերութեան ընդարձակ գործին, որոյ պէտքեր նոյնպէս ընդարձակ են, կարելի է հասոյթի ուրիշ կարևոր միջոցներ ևս ծրագրել. և ա՛յդ պիտի լինի յառաջիկայ յօդուածի մը նիւթը։

Բ. Փ.

ԿՐԹԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
Տ. Հ. ԻՓԷՔՃԵԱՆ

Վերաբերութեամբ մեր չորեքշաբթի աւուր Ազգային Տեսութեան այն մասին, յորում՝ կրթական խնդրոյն վրայ կը խօսէինք, Կրթական Տեսչութեան Դիւանն հետևեալ գեկուցումն յղած է. —

«Իփէքճեան էֆէնտիի պաշտօնավարութիւնը կը սկսի 1880 Նոյ. 20 ին և կը վերջանայ 1881 սեպտ. ի վերջը։ Թէ՛ իւր բանած ամսականներէն (*) և թէ՛ երթևեկութեան ծախքէն, որ 200 ոսկւոյ մօտ գումարի մը կը հասնի մինչև սեպտ. ի վերջը, 170 ոսկին արդէն ընդունած ըլլալով, միայն 30 ոսկւոյ պահանջ մը մնացած էր նոյն թուականին։

«Այս 30 ոսկւոյ պահանջն ալ, կեդրոնական սնտուկը գոհացութիւն մ՚ընելով, ամբողջապէս վճարեց Իփէքճեան էֆէնտիին, անցեալ Նոյ ամսոյ մէջ, յորմէ հետէ ամենևին պահանջքը չէ մընացած։

«Գալով Իփէքճեան էֆէնտիի հրաժարման պատճառին, պէտք չէ կարծել թէ վճարման համար եղած ըլլայ, քանզի քաջ գիտեակ ենք թէ Կրթական Խորհրդական էֆէնտին իրեն հետ խօսած և յառաջիկային մէջ ամսականացը կանոնաւոր կերպով վճարմանն համար ապահովութեան միջոցները ձեռք առնուլ որոշած էր, որոշուած պայմանաժամի մը մէջ։ Սակայն, Իփէքճեան էֆէնտի, որ նախապէս խոստացած էր համակերպիլ այս որոշման, վերջէն օտար երկրի մը մէջ պաշտօն ընդունելու պատրաստութեամբ, հրաժարական տուած է։

«Հետևաբար, Իփէքճեան էֆէնտիի հրաժարումը չի կրնար ծագիլ կեդրոնական Սնտուկին վճարմանց անկանոնութեան վախէն, զոր յանուն ճշմարտութեան պարտ անձին համարած ենք յայտարարել։»

Մեք նոյն ինքն Տ. Հ. Իփէքճեանէ լսած էինք, վկայից առջև, թէ իւր պաշտօնավարութեան միջոցին ո՛չ մէկ ամսականը կանոնաւորապէս կրցած էր ստանալ, և թէ վճարմանց այս անկանոնութիւնը գլխաւոր շարժառիթն եղած էր իւր հըրաժարման։ Որովհետև կենսական կարևորութիւն կուտանք կրթական խնդրոյն և հետևապէս՝ անոր աշխատող պաշտօնատարաց կացութեան, այդպիսի տեղեկութիւն մը, որոյ ճշդութեան վրայ տարակուսելու իրաւունք չունէինք, մեծ ցաւ պատճառած էր մեզ, և նոյն ցաւն յայտնած ենք մեր յօդուածի այն մասին մէջ, որուն կը պատասխանուի վերև։ Հիմա գոհ ենք լսելով թէ Տ. Հ. Իփէքճեանին կախ մնացած հաշիւն ալ իւր հրաժարումէ ետքը կարգադրուեր, և այդ խնդիր վերջացեր է։ Բայց մի և նոյն նախանձախնդրութիւն բնականապէս հարցունել կուտայ մեզ թէ, եթէ, որպէս կը յայտարարուի վերի պաշտօնական զեկուցման մէջ, 10 ամսուան միջոցին Ազգային Կեդրոնական Սնտուկէն 200 ոսկւոյ մօտ գումար մը կրցեր է տրուիլ կրթական Խորհրդականի Օգնականին, արդիւնքն ի՞նչ եղած է, կամ եթէ յառաջ եկած է ո՛ և է արդիւնք որ թերի մնացած լինի, ի՞նչ ջանք եղած է զայն կատարելագործելու, կամ ի՞նչ ջանքեր լինելու վրայ են, որպէս զի այդ 200 ոսկին, ինչպէս նաև կրթական անուամբ եղած ուրիշ ծախքեր, Ազգին համար անպըտուղ մնացած չլինին։ — Ահա՛ էական խնդիրն, որուն՝ կարծենք՝ ժողովուրդն աւելի մեծ կարևորութիւն կուտայ քան թէ Տ. Իփէքճեանի ամսականաց ո՛ր թուականին վճարուելուն կամ չվճարուելուն. և ուրախ կը լինէինք եթէ դարձեալ Կրթական Տեսչութեան Դիւանը, կամ նոյն ինքն Տ. Իփէքճեան, — որ օտար երկիր չէ՛ գնացած, — հաճէին զա՛յդ կէտ բացատրել հրապարակաւ։

Բ. Փ.

(*).—Որք 20 ոսկի էին առաջ, իսկ երբ 3 օր միայն պաշտօն վարել սկըսաւ, 1,300 ղրուշ։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՅԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՐՈՒՄԷԼԻԷ

(ՄԵՐ ՅԱՏՈՒԿ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

Պ. Հիրշ և ընկերութիւն և հակահրէական շարժում. — Խնդիր առաջնորդական միութեան Ա. Պոլսոյ և Փ. Պոլսոյ. — Հայք յԱրևելեան Րումէլի. — Էջմիածնի վասն ընթացից ազդեցութիւնը։

Փիլիպէ, 1 դեկտ. 1881

կերևի թէ՝ լուսոյ, ազատութեան և նախապաշարմանց անհետացման այս դարուն մէջ, Տրովադայի կամ Պելոպոնեսական երկաբատեւ պատերազմաց պատրաստութիւնք կը տեսնուին հրէական ազգին դէմ։ Հալածանք ի Ռուսիա, հալածանք ի Գերմանիա, հալածանք ի Պուլղարիա ընդդէմ հըրէից։ Եւ ի՞նչ արտասովոր բան, որ Պուլղարիոյ հարազատ քրոջ, Արևելեան Րումէլիի սրտին մէջ ալ, Պազեստինի գաւակը հալածելու բուռն զգացումն արթնցած է։

Անցեալ օր գաւառիս երեսփոխանական ժողովոյ մէջ Նավումօֆ անուն կօտօտին (բառ Պուլղարերէն, որ նշանակէ պարոն) երեսփոխանը կիկերոնի պէս որոտացած ատեն, Արևելեան երկաթուղեաց մի կառախումբին պատահած վերջին արկածը մէջ բերելով, որ տեղի ունեցած է Արևելեան Րումէլիի սահմանին մէջ, կ՚ըսկսի յանկարծ Պ. Հիրշի և իւր ընկերութեան դէմ խօսիլ։ «Պ. Հիրշ, կ՚ասէ մեր կօտօտին երեսփոխանը, երբէք հոգ չի տանիր ճանապարհորդաց ապահովութեան և հանգստեան, վաճառականաց ապրանքները ժամանակին չեն փոխադրուիր սահմանեալ տեղերն, և գիներն ալ չափազանց սուղ են։ Եթէ այսպէս շարունակուելու լինի, ես կ՚առաջարկեմ որ՝ մեր երկրին սահմանին մէջէն Պ. Հիրշի ընկերութեան երկաթուղւոյ գիծերը ջնջուին» Առ այս ըսելիք չունիմ. զի ճշմարտութիւն է։ Սակայն յիշեալ կօտօտին երեսփոխանն իւր ճարտարխօսութեան եռանդէն առաւել ևս մղեալ կը յաւելու իր եզրակացութիւն. «վերջապէս Պ. Հիրշ հրեայ չէ՞. ըստ իս այս անիծեալ ազգն աշխարհի երեսէն վերցնելու է։ Ահաւասիկ Ռուսիա այս ազգն իւր երկրէն կը հեռացունէ. պէտք է որ՝ մեք ևս այդ կառավարութեան օրինակին հետևիմք։» Նախագահն անմիջապէս ի կարգ կը հրաւիրէ կօտօտին ատենաբանն, ասելով թէ՝ Պ. Հիրշէն ազգայնութեան խնդրոյն ցատկելն ուղիղ բանի հակառակ է։ Այլ ատենաբանն՝ առանց ունկն դընելու Նախագահին ազդարարութեան՝ կը շարունակէ իւր հակահրէական խօսքերն.

Եթէ մեր կօտօտին երեսփոխանը՝

ԻԼԻԱԿԱՆԻՆ ՀՈՄԵՐՈՍԻ
ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ

Իսկ հիմա՝ ո՛ն սև նաւը (1) քըշենք ի ծովն աստուածային (2).
Ժողվենք քա՛ջ թիավարներ, ու զոհն ալ մէ՛ջը զետեղենք,
Նաև հօն այտագեղ (3) Քրիսանո՛ւշն ալ նըստեցընենք.
Եւ թո՛ղ նաւուն առաջնո՛րդ ըլլայ մէկ մարդ խորհըրդատու,
կա՛մ Էաս, կամ Իդոմեն (4), կամ Ոդիսևսն աստուածային,
Եւ կամ դո՛ւ, որդի՛դ Պելեայ, որ քան զամեն մարդ ես ահեղ,
Որպէսզի՝ զոհ ընելով՝ մեզ Շեշտաձիգն հաշտեցընես։
Իսկ երագոտն Աքիլլևս՝ խոլոր աչքով պատասխանեց.
«Ո՛վ լըրբութեամբ զգաստաղէն (5), շահախընդի՛ր դու նենգամիտ (6)
Ի՞նչպէս քեզ յօժարակամ՝ հընազանդի Աքայեցին
Երթալ ճանբա՛յ մը կամ քաջա՛ց հետ անվեհեր պատերազմիլ։
Վասնզի՝ ես այս տեղ՝ ո՛չ եմ եկած մարտընչելու (7)
Նիզակաւէն Տրովեանց հետ՝ որ ինծի դէմ մեղանչած չե՛ն.
Ո՛չ պաճարներս և ո՛չ ձիանքս երբէ՛ք անոնք աւար չառին.
Եւ ո՛չ իսկ՝ արգաւա՛նդ ու մարդասնոյց (8) Փըթիոյ մէջ (9)
Վարուցանս փըճացուցին. որովհետև մեր միջև կան
Շատ լեռներ ըստուերաշուք (10), և ծովն ալեօք մեծաշառաչ։
Այլ եկանք՝ քու ետևէդ, որպէսզի դո՛հ ըլլաս, ո՛վ լիրբ,
Մենելաւի (11) և քու վրէժդ Տրովեաններէն պահանջելու։
Զայս ամեն՝ միտ չե՛ս բերեր, և ո՛չ հոգ կ՚ընես, ո՛ չունաչուի.
Մանաւանդ թէ՝ և կը սպառնաս ինձմէ խըլել առնուլ ընծայս
Որուն համար հօգնած եմ շատ, և զոր տուին ինձ որդիք Արգեանց։
Ո՛չ երբէք՝ հաւասա՛ր քեզի պարգև ես կ՚ընդունիմ
Երբ կը տիրեն Տրովացւոց մէկ քաղաքին Աքայեցիք.
Եւ սակայն՝ բազմադըղորդ արշաւանքին ծանրագոյն գործն
Ի՛մ այս ձեռներ կը վարեն. իսկ երբ բաշխման կը հասնի ժամ՝
Քո՛ւկդ է պարգևը՛ն մեծագոյն. իսկ ես՝ առած քիչն ու սիրածս

(1) Նաւերուն յատակը կպրով պատած ըլլալուն համար՝ սև մակդիրը կը տայ Հոմերոս։ Ցոյնք՝ նաւերնին ծովեզերքը ցամաք քաշած էին։

(2) Հոմերոս Տիա՛ն, աստուածային կ՚անուանէ ամեն ինչ որ ընդարձակ է, մեծ, ահեղ և պակուցիչ։

(3) Քալլիփա՛րէօս, գեղեցիկ այտ կամ թուշ ունեցող։

(4) Իդոմենևս հռչակաւոր թագաւոր Կրետէ կղզւոյն, թոռն Մինոսայ։ Ֆենըլոնի Տելեմաքին մէջ մեծ տեղ մը կը բռնէ նա։

(5) Հոմերոս կ՚ըսէ անէտէի՛ն էփիէմէնէ. կը յուսանք որ մեր բացատրութիւնը ընդունելութիւն կը գտնէ, համեմատ Փրանսերէնի revêtu d'impudence-ին։

(6) Ցունարէն քէրտալէօ՛ֆրօն կը նշանակէ թէ՛ խորամանկ, խաբեբայ, և թէ շահասէր, շահամոլ։ Լաւ համարեցանք երկու միտքն ալ տալ մեր թարգմանութեան մէջ։

(7) Ռուսին իր Իփիգենիա (Iphigénie) անուանի ողբերգութեանը մէջ նմանութիւն ըրած է սոյն հատուածին։

(8) Ցունարէն Վօդիանիրա բառը կը նշանակէ մարդ սնուցանող (երկիր)։

(9) Փթիա, քաղաք Թեսալիոյ, հայրենիք Աքիլլևսի։

(10) Հոմերոս օ՛րէա՛ սքիօ՛էնթա, ստուեր՝ շուք ունեցող լեռներ կ՚անուանէ զանոնք, անտառներով ծածկուած ըլլալնուն համար։ — Այս տողերը նմանութեամբ կը թարգմանէ Ովիդիոս Լատին մեծ քերթողը իր Տրիստիա անունով քերթուածին մէջ (Դ. գ. 21)։

(11) Մենելաւոս՝ արքայ Սպարտայ, որոյ կին էր գեղեցիկն Հեղինէ, զոր առևանգեց Պարիս՝ որդի Պրիամոս թագաւորին, ու տարաւ Տրովա. Մենելաւոսի վրէժը լուծելու համար՝ Ցունաստան ոտք ելաւ, և իրեն գլուխ և առաջնորդ անուանելով զԱգամեմնոն և զՄենելաւոս՝ Տրովայ կամ Իլիոնի վրայ արշաւեց, և տասը տարի պաշարելէն ետքը՝ առաւ զայն և կործանեց։

Սլաւքրիստոնեայները փրկողը (թէեւ ըստ երեւոյթին յանուն Թուրքիոյ ընդհանուր քրիստոնէից պատերազմ հրատարակող) բարբարոս և մարդասէր (Սլաւասէր) կառավարութեան եպերելի օրինակին հետեւելով՝ կը խօսի ընդդէմ հրէից, երբեք չի կրնար արդարանալ. զի արդէն պատմութիւնն իւր դատապարտութեան սեաւ կնիքն դրոշմած է այդ կառավարութեան ճակատն, իւր հպատակութեանները գտնուած մի քանի ազգեր հալածելուն, և մի քանի ազգաց ալ կրօնը, լեզու և պատմութիւնն ոչնչացնելով՝ զանոնք սլաւացնել ուզելուն համար։

* * *

Տեղւոյս ազգայինք՝ Արեւելեան Ռումելիի վերջին քաղաքական փոփոխմանց հետեւութենէն, Ադրիանուպօլսոյ առաջնորդական թեմէն բաժանեալ կը նկատէին զինքեանս և իւրեանց ազգային յարաբերութիւններն ուղղակի կեդրոնին հետ կ'ընէին, իսկ կեդրոնն՝ առաւել կամ նուազ ուշադրութիւն ընծայելով տեղւոյս ազգայնոց այս բաժանման՝ լռութիւն կը պահէր։

Վերջին օրերս Ադրիանուպօլսոյ ազգային վարչութիւնը գաւառին երեսփոխանական ժողովոյ պակասեալ անդամոց ընտրութեան ձեռնարկելով, կը փութայ գրել առ ազգայինս տեղւոյս՝ որ իրենց երկու երեսփոխաններն ընտրելով Գաւառ. Երեսփ. ժողովոյ ներկայեն և միանդամայն Ադրիանուպօլսոյ առաջնորդական իրաւասութիւնը ճանչնալով՝ իւրեանց յարաբերութիւնները փոխանակ կեդրոնին հետ ընելու՝ Ադրիանուպօլսոյ հետ ընեն։ Այս հրաւէրին մերժողական պատասխան տրուելով տեղւոյս Թաղ. խորհրդոյ կողմանէ, խնդիրը կեդր. վարչութեան օրակարգն կ'անցնի։

Կեդրոնական վարչութիւնը մի անգամ ընդ միշտ սոյն խնդրոյն վերջ տալու նպատակաւ՝ մի պաշտօնագիր կը յղէ առ Թաղ. խորհուրդն տեղւոյս, որ առանց Արեւելեան Ռումելիի քաղաքական փոփոխմունքն ի նկատ առնլոյ, անջատեալ չի համարի Ադրիանուպօլսոյ առաջնորդական թեմէն։

Չեմ գիտեր թէ՝ տեղւոյս Թաղ. խորհուրդն ինչ պատասխան պիտի գրէ կեդր. վարչութեան յիշեալ պաշտօնագրին, պիտի ընդունի՞ թէ ո՛չ զառաջնորդական իրաւասութիւնն Ադրիանուպօլսոյ։ Առ այս իմ դիտողութիւնք և կարծիք կը փութամ յայտնել աստանօր, յուսալով որ Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը զայնս ի նկատ կ'առնու։

Պահիկ մ'ենթադրենք թէ՝ տեղւոյս Ազգային Վարչութիւնն իրաւունք ունի Ադրիանուպօլսոյ առաջնորդական իրաւասութիւնն չճանչնալու իմ յայտնած քաղաքական պատճառին համար։ Այս պատճառըն բաւական զօրաւոր է. զի գաւառին վարչական Օրինագրքին 69դ յօդուածին տրամադրութեան համեմատ՝ տեղական կառավարութիւնը մի ներկայացուցիչ եւեթ կը ճանչնայ Արեւելեան Ռումելիի կառավարութեան մօտ ի մասին ազգային և քաղաքական խնդրոց։ Սակայն, դրամն իւր հակառակ կողմէն դիտելով, տեղւոյս Թաղ. խորհուրդը պարտի իւր անկերպարան վիճակին վերջ տալ, կա՛մ միանալով Ադրիանուպօլսոյ առաջնորդութեան հետ առանց ո՛ և է քաղաքական փոփոխումն ի նկատ առնլոյ, կա՛մ ունենալով մի արժանաւոր ներկայացուցիչ, որ կարող լինի արժանապէս զազգը ներկայացունել և ազգային իրաւունքներն արիաբար պաշտպանել։ Այսօր առ ի չը գոյէ մի այսպիսի ներկայացուցչի, գաւառիս Հայք նիւթապէս և բարոյապէս կը տուժեն, ինչպէս քիչ մը վերջն պիտի տեսնուի։

* * *

Արեւելեան Ռումելիի Հայոց գաղթականութիւնն 300–350 տարիներէ հետէ հաստատեալ է, ինչպէս յայտնի կ'երեւի տապանագրերէ։ Պատմական ապացոյցներու բացակայութենէն՝ չեմ գիտեր թէ գաւառիս Հայք ուսկի՛ց գաղթած են։ Աստ 140–150 տուն կայ Հայոց։ Նըպատակէս դուրս է քաղաքիս Հայոց ընտանեկան, նիւթական և առեւտրական վիճակին վերայ խօսիլ։ Արական և իգական սեռից երկու ազգային դպրոցք կան, բաւական կանոնաւոր, Դպրոցաց տնօրէնութիւնն ստանձնած է Գեր. Տ. Տաճատ Ծ. վարդապետ Ոսկանեան, որոյ առաջին և վերջին նպատակն է Հայութեան զգացումը վառ և բոլորովին պահել տեղւոյս ազգայնոց մէջ, ուսուցանել չի յարիլ օտարին, չի սիրել ինչ որ Հայ ազգին և Հայ եկեղեցւոյ շահուց հակառակ է։ Ուրախ եմ որ՝ տեղւոյս ազգայինք մի այսպիսի վարդապետ ունին, որ յաւէտ դպրոց յառաջդիմական գաղափարաց համեմատ և Հայութեան շահերը պաշտպանելու տեսակէտով կը խորհի և կը գործէ։

Թաթար-Բազարճըգ կոչուած գիւղաքաղաքին մէջ 20–30 տուն կայ Հայոց։ Որպէս առաջ Թրքախօս, այժմ ալ թէ՛ Թրքախօս և թէ՛ Պուլղարախօս են։ Հայերէն հասկնալու կարողութիւննին մի քանի կրօնական բառից նշանակութիւնը գիտնալէ անդին չանցնիր։ Գըրեթէ դպրոց չունին. տղայք կը յաճախեն Պուլղար դպրոցներ, Պուլղարաց լեզուն և պատմութիւնն ուսանելու համար։ Ազգային դպրոցին մէջ ... Սաղմոս և Գործոց կը կարդացունէ մի քանի փոքրիկ աշակերտաց։

Թուրք կառավարութեան ատեն յիշեալ քաղաքի Հայք երկիւղ չունէին թէ մի օր Թուրք կը լինին, քանի որ Թուրք տարրն ազգութեամբ և կրօնիւ յաւէտ հակոտնեայ էր Հայ տարեր։ Սակայն այժմ այնպէս չէ։ Պուլղարք՝ իւրեանց դպրոցներն յաճախող Հայ զաւակաց պիտի սկսին, եթէ արդէն սկսած չեն, կլորիկ և քաղցրահամ հաւեր կլլեցունել, ասելով թէ՝ "Մեր կրօնն ալ ձերն ալ նոյն են. մենք ալ քրիստոնեայ ենք, դուք ալ. ուրեմն պարտիք դուք մեզի հետ միանալ, քանի որ այժմէն ալ մեր Պուլղար լեզուն կ'ուսանիք։" Հայութեան այս նոր սերունդները տարաբաղդաբար վիճակակից պիտի լինին Լեհաստանի և Ռումանիոյ հազարաւոր Հայոց, որք, աւա՜ղ, իւրեանց լեզուն և պատմութիւնը մոռնալով իսպառ, զիրենք շրջապատող օտար ազգաց ահագին ովկէանին մէջ խեղդուեցան առանց փրկութեան նաւահանգիստ գտնելու։ Այս անգամ Հայութեան կորուստ դուժող ձեր թղթակցին երկայն ատենէ ի վեր դամբանական կարդացած է Արեւելեան Ռումելիի այս Հայ սերունդին կորստեան վերայ։ Երանի՜ թէ Ղազարոսի յարութեան ուրախաբեր լուրն ալ ուրիշ մը տար, որ անհնարին է։

Իսլիմիա կոչուած գիւղաքաղաքին մէջ 20–30 տուն, և Պուրկազի մէջ ալ 15–20 տուն Հայ կայ։ Ասոնց ալ բարոյական վիճակը Թաթար-Բազարճըգի Հայոց ոչ-նախանձելի վիճակէն տարբեր չէ։

Ահաւասիկ Արեւելեան Ռումելիի Հայոց վրայ համառօտիւ այսչափ տեղեկութիւն տալէս յետոյ՝ համայն ազգին ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ դարման գտնելու համար։ Վերջս հեռ ... բացագանչելն անօգուտ է, եթէ անցեալը մեզի օրինակ պիտի ունենանք։

* * *

Արեւելեան Ռումելիի վարչութեան մէջ իւր բարձր դիրք՝ ...ն հռչակաւոր և արդարև պետական անձի յատկութիւն ունեցող մի պաշտօնեայ, որ ըստ բաւականին հայերէն ալ կարող է հասկնալ, ձեռք ձգելով Մասեաց 3049 և 3050 թիւ թերթերը, կը կարդայ Էջմիածնի վարդապետներէն միոյն ի վեր հանած մի քանի եպիսկոպոսաց կաշառակերութիւնքն և վատութիւնքն, և հուսկ ուրեմն կաթողիկոսի (Մանկունու) հրամանաւ յիշեալ ճշմարտախօս վարդապետին աքսորուիլը։ Իմ բարեկամ բարձր պաշտօնեայն գլխ կանչելով ի տեսութիւն, ի մէջ այլոց, ինձ այսպէս խօսեցաւ. "Պարո՛ն, միթէ ամօթ չէ՞ որ այսպիսի ժամանակ՝ յորում համայն Եւրոպա իւր ուշը դարձուցած է Հայ ազգին վերայ, ձեր հոգեւոր պետն (ըստ իս Մանկունի) արտասովոր բարբարոսութիւնք գործէ իւր վանից մէջ, բարբարոսութիւնք, զորս Քիւրտն և Չէրքէզն չեն գործեր թերեւս։ Միթէ Հայ ազգն իշխանութիւն չունի՞ այդպիսի բարբարոս հոգեւոր պետերը տապալելու։" Ինչ կրնայի պատասխանել իմ բարեկամ պաշտօնէին սոյնպիսի իրաւացի դիտողութեան։ Շառագունեցայ և կորագլուխ եղայ։

Արդեօք մինչև ցե՞րբ Պրուսայի Ողիմպոսին ստորոտը մնալ կլորիկերես, սպիտակադէմ, սեւամօրուք և կաթողիկոսին ջէպերան տակէն չի հեռացող չփացեալ մանուկ եպիսկոպոսն իւր հակամարդկային ընթացից մէջ պիտի յարատեւէ իւր ապաստանարան ընտրած ուխտին մէջ։ Մինչև ցե՞րբ Էջմիածնի պաշտելի և նուիրական անունն յառաջ նախատանաց պիտի ըլլայ թէ՛ մերազնէից և թէ օտարազգեաց Մանկունիներու շնորհիւ։ Ի՞նչ, մինչև վերջը թո՞ղ պիտի տա՞նք որ Էջմիածնի մէջ Մանկունիներու նման վեղարաւորաց վատութիւնքն ի լուր աշխարհի հռչակող վարդապետները գանակոծուին, աքսորուին և սպաննուին։

Աւելի պնդել չեմ ուզեր այս կէտին վերայ. միայն ազգին ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ Էջմիածնի մէջ գործուած միջնադարեան սըխրալի գործոց վերայ։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Ի ՌՈՒՍԱՀԱՅՈՑ

(ՄԵՐ ՅԱՏՈՒԿ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

Տփղիս, 20 Նոյ. 1881

Աչքի առաջ ունենալով մեր ուսումնարանաց վատ ու սխալ ուղղութիւնը, և մինչև իսկ, շատ տեղերում անօգուտ գոյութիւնը, Տփխիսում ապագայ ուսուցչական ժողովը տրդէն իր մեծ նշանակութիւնը զգալ է տալիս։ Ցիրաւի մեր ուսումնարանները՝ բացի այն որ վատ և նեղ դրութեան մէջ են իրանց նիւթական վիճակով, նոքա առաւել ցաւալի դրութեան մէջ են իրաց ուսումնական մասով, ունենալով իրաց մէջ տգէտ և անգործունեայ մարդիկ գլխաւորապէս, և առաջնորդուելով անմիտ կերպով կազմուած ծըրագիրներէ։ Մեր գիւղական ուսումնարանները մեծաւ մասամբ չունին ծրագիրներ. շատ գաւառական քաղաքների և գիւղաքաղաքների ուսումնարանները իրաց ծրագիրներով՝ աւելի վատ դրութիւն են ներկայացնում։ Առաջինների մէջ իւրաքանչիւր նորեկ ուսուցիչ իրան իրաւունք է համարում իր ուզածի պէս փոխել ուսման և ուղղութեան դիրքը. իսկ երկրորդներում ծրագիրները կազմուած են այնպէս անհեռատես կերպով և հակառակ տեղի ու ժամանակի պահանջներին, որ աւելի լաւ է բոլորովին չլինէին, եթէ չափազանցութեան մէջ մտած չենք լինիլ այնպէս ասելով։ Ոչ միայն, այդ երկրորդական ուսումնարանները՝ այլ և Ռուսահայոց մէջ նշանաւոր դպրոցները մեծ կարօտութիւն ունին իրաց ներկայ ծրագիրներով։ Մեր Ներսիսեան դըպրոցը, մեր Էջմիածնայ Գէորգեան ճեմարանը եւս զուրկ չեն այդ ընդհանուր պակասութիւններից։ Ոչ մի տեղ չէք նկատել որ այդ ծրագիր կազմողները աշխատելիս լինին քիչ մօտենալու դըրական կեանքին, իրանց մտաւոր աշխատանքների, որ աշխատելիս լինին կապելու կեանքը՝ ուսումնարանի հետ։ Արհեստները, ձեռագործութիւնը, հաշուակալութիւնը, և այլ սոցա նման կարեւոր բաները՝ տեղ չեն գտել մինչև օրս ոչ մինի մէջ մեր ուսումնարանաց ծրագիրների։ Եւ ահա գլխաւոր պատճառը մեր ուսումնարանների վատ և ապարդիւն դրութեան, ահա գլխաւոր պատճառներից մինը մեր ժողովրդի սառնութեան դէպի ուսումնարանը, որ մի շօշափելի օգուտ իր ուսումնարանից չէ տեսնում։ Ահա վերջապէս, մեր ուսումնարանաց էական պակասութիւններից մինը։ Հարկաւոր է վերջապէս դնել մեր ուսումնարանական գործը հաստատ հիմքերի վերայ. հարկաւոր է վերջապէս ազատել մեր մանուկներն և մեր մտաւոր գործունէութեան ասպարեզը տգէտ, խմոր հոգաբարձուների և չահամոլ տիրացուների ձեռքից. հարկաւոր է բարւոքել մեր յառաջադիմութեան գործը՝ և ապահովել մեր ուսուցիչների վիճակը ինտրիգասէր տիրացուներից, յիմար հոգաբարձուներից և անխիղճ հրէշներից, որոնք մինչև օրս կարողացել են «պղտոր ջրի մէջ» ձուկը որսալ։ Մինչև օրս մեր ուսուցիչները մարտիրոսներ և նահատակներ են եղել մեր տգէտ հոգաբարձուների և անխիղճ ժողովրդի ձեռքին. նոքա զրկել են իրանց թէ նիւթականապէս և թէ բարոյապէս. քան ուսուցչի կեանքը վատ կեանք այդ շրջանի մէջ երեւակայել չէ կարելի մեզ մօտ։ Նա նիւթական զրկանքների հետ միասին պիտի կրէ և բարոյական զրկանքներ էլ։ Մինչև օրս մեր ուսումնարանական գործի գլուխ են անցել այնպիսի մարդիկ, որոնք գործը աւելի դէպի յետ են տարել, որոնք աւելի անկման անդունդին են մօտեցրել գործը, և այդպիսի անգործունեայ և տգէտ մարդոց շնորհիւ ոչ միայն մեր գիւղերը զուրկ են փոքր ի շատէ կանոնաւոր ուսումնարաններից, այլ և մեր գաւառական քաղաքները զուրկ են բարւոքեալ դպրոցներից։ Երեւանի ուսումնարանները միայն շատ ցաւալի վիճակի մէջ են։ Նուխու, Ախալցխայի, Հին-Նախիջեւանի ուսումնարանների վերայ և ոչ իսկ խօսել արժէ։ Դլլար, Մօզդօկ, Գանձակ իրանց ուսումնարաններով արժանի են ամենայն ցաւակցութեան։ Շուշու և Ալեքսանդրապօլի դպրոցները անկման են մօտենում, թէև դոցանից շատ կարելի էր սպասել։ Սղնախ (Ղարաբաղու) գաւառը զուրկ է ուսումնարաններից և եղածները գոյութիւն ունին հին եղանակաւ, մեր թեմական տեսուչների ուշադրութեան արժանացած չ'լինելուն համար։ Աւելորդ է խօսք դցել մեր բազմաթիւ գիւղական և գիւղաքաղաքների ուսումնարանների մասին։ Ուստի և աչքի առաջ ունենալով մեր ուսումնարանական գործի այդ ցաւալի վիճակը, սկսած ուսումնարանի նիւթական դրութիւնից, սկսած ուսուցչաց, հոգաբարձուաց և կառավարիչներից, մինչև ամենայետին գործակատարը մեր ուսումնարանական գործի մէջ, մենք ողջունել ենք և այժմ առանձին յարգանքով և ուրախութեամբ խօսք ենք բացանում երկրորդ անգամ այդ մասին։ Մեր ապագայ ուսուցչական ժողովները մեծ յոյսեր են տալիս, թէև նորա նախապատրաստողական միջոցները բաւարար չեն, ոչ միայն նիւթական այլ և ուսումնական պարապմունքի ծրագիրների կողմից։

Ուսումնական պարապմունքների ծըրագիրները կազմուած և ընդունուած են, թէ և մի քանի կէտերում թերի, և իրանց ծանօթութիւններով մեր գաւառական ուսուցիչներին միանգամայն պակասաւոր, որի մասին մենք իր ժամանակին կոչմնակի դիտողութիւններ արեցինք՝ գործին գլուխ կանգնողներին, Անցեալներին էլ մի ժողովով ընտրուեցան մարդիկ, իբրև անդամներ կարգադրող մասնաժողովի, հոգալու ապագայ ժողովների բոլոր նախապատրաստութիւնները։ Մասնաժողովի անդամներ ընտրած են հետեւեալ անձինք. Շահ-Պարոնեանց, Խաչ. Քալանթարեան, Աբ. Յովհաննէսեան, Նիկող. Խոսրովեան, Արիստոմ Յովհաննէսեան, Ա. Բահաթրեան, Գ. Բարխուդարեան, Ս Սպանդարեան, Ա. Երիցեան, Վ. Մութաֆեանց, Ալեք. Քիշմիշեան, Յով. Զիգեանեան։ Կանդիտատներ (փոխ-անդամներ) ընտրուեցան Միք. Սալամբէգեան, Գ. Եւանգուլեան, Բ.

Կ'երթամ իմ նա՛ւ կը քաշուիմ, մարտընչելով հօգնելէս վերջ։
Բայց կը դառնամ արդ Փըթիա, զի լաւագո՛յն կը համարիմ
Կորածայր (12) նաւերովս՝ երթալ իմ տուն, քան հոս կենալ
Անպատիւ, և քե՛զ համար դիզել աւար և ճոխութիւն»։
Պատասխան իրեն գոչեց արանց արքայն (13) Ագամեմնոն.
«Ո՛ն փախի՛ր դու գընա՛, եթէ քու սիրտ զա՛յն կը ցանկայ (14).
Չե՛մ աղաչեր որ հոս կենաս դու ինձ համար. իմ շուրջն կան
Ուրիշ շատեր՝ զիս յարգող, նա մանաւանդ՝ Զե՛ւսն իմաստուն։
Ատելի՛ ես դու ինձի՝ քան դիւցազնունդ (15) բոլոր արքայս.
Վասնզի քեզ՝ միշտ սիրելի՛ են հեռ, կըռիւն ու պատերազմ։
Թէ ունիս դու զօրութիւն՝ աստուա՛ծ է որ շնորհեց քեզ զայն։
Ո՛ն ելի՛ր, դու գընա՛ տուն, քու նաւերովդ և ընկերօք.
Իշխէ՛ քու Միրմիդոնաց (16). ես քեզ համար՝ չե՛մ ըներ փոյթ,
Եւ ո՛չ իսկ հո՛գս է քու ցասումդ. Նա եւ ահա կը սպառնա՛մ քեզ։
Որովհետև արդ Ապոլլոն ինձմէ կը լուծէ ըզԲրիսանուշ,
Ըզնէ ես՝ իմ նաւերովս և ընկերօք պիտի յղեմ.
Եւ քու վրանդ երթալով՝ պիտի առնում ինձ՝ քու պարգեւ
Գեղաթուշիկ Բրիսադուխտը (17), որպէսզի լաւ մը հասկընաս
Որչափ քեզմէ եմ զօրաւոր, և որպէսզի՝ ուրիշներն ալ
Սարսին՝ ինքզինք չը կարծելու ինձ հաւասար և համանման»։
Զայս ըսաւ։ Իսկ Պելիսեանն լըցուաւ վիշտով, և իրեն սիրտ
Թաւամազ կուրծքին մէջ՝ յերկու խորհուրդ ծըփեցաւ.
Թէ արդեօք՝ իր մէջքէն սայրասուր թո՛ւրը քաշելով
Վանէ՞ զանոնք, և զԱտրիդէս դիաթաւալ հո՛ն տապալէ՞,
Թէ՝ բարկութիւնն ընկճելով, հոգւոյն բորբոքն հանդարտեցնէ։
Երբ որ նա՝ ա՛յսպէս սրտին և մտքին մէջ դեգեւելով,
Կը քաշէր մե՛ծ թուր պատեանէն, իջաւ վերէն Աթենաս (18),
Զոր յուղարկեց Օդոյի՝ սպիտակաձգի աստուածուհին (19),
Որ երկո՛ւսն ալ՝ նո՛յնչափ սրտո՛վը կը սիրէր ու կը խնամէր.
Կեցաւ ետին՝ ու բըռնեց Պելիադեսին դեղձա՛ն մազէն,
Անո՛ր միայն երեւելով, ուրիշներուն՝ էր նէ անտես։
Ցընցուեցաւ Աքիլլեւս՝ սոսկմամբ, դարձաւ նա և ճանչցաւ
Աթենա՛ս Պալլասն որուն աչերն ահե՛ղ կը շողային.
Եւ իրեն ձայնարկելով՝ երագաթեւ (20) ըսաւ խօսքեր.
«Ո՛վ դո՛ւստր վահանազէնն Արամազդայ (21), ինչո՞ւ եկար,
Որ տեսնո՞ւս զիս նախատելն Ագամեմնոն Ատրիդեսի՞.
Բայց կ'ըսեմ քեզ, զի կարծեմ թէ՝ պիտի շուտո՛վ իսկ կատարուի
Որ՝ նա ինքզինք գոռոզութեամբ պիտի անշո՛ւշտ կորսընցընէ»։

(Շարունակելի)

(12) Յունաց նաւերուն ծայրերը կոր կամ կիսակլոր ըլլալուն պատճառաւ *կորոնի՛ս* ածականը կը տայ Հոմերոս։ Սոյն ձեւով թիաքարշ նաւեր մինչև հիմա կը տեսնուին աւանդապահ Տաճկաստանի ծովեզերքները։

(13) Հոմերոս կ'անուանէ զԱգամեմնոն *անաքս անտրօն*, մարդերու թագաւոր, որ է՝ արանց կամ՝ քաջաց արքայ։

(14) Հոմերոսի սոյն հատուածին ալ նմանողութիւնը կ'ընէ Ռասին վերոյիշեալ Իփիգենիա ողբերգութեանը մէջ (Արար. Դ. Տես. Զ.)

(15) Հոմերոս՝ *դիոդրեֆէ՛ս*, այսինքն սնուցեալ ի Դիոսէ, կամ ի գիրկ, կ'անուանէ թագաւորները։

(16) Միրմիդոնք ժողովուրդք էին Թեսալիոյ, որոնց կ'իշխէր Աքիլլեւս։

(17) Բրիսէիսի աղջիկը՝ Բրիսադուխտ Աքիլլեւսի ձեռքը գերի ինկաւ, որ սպաննեց անոր այրն ու եղբայրները. բայց և ինքը չ'կրցաւ վայելել զնէ, որովհետև Ագամեմնոն յափշտակեց, ինչպէս քիչ մը վարը պիտի տեսնուի։

(18) Աթենաս որ և Պալլաս՝ Արամազդայ աղջիկն էր՝ ուղեղէն ծնած, որով և աստուածուհի իմաստութեան։ Աթենք քաղաքը իրեն անունը կը կրէ։

(19) Օդոյի կ'անուանեն մեր նախնիք զՀերա քոյր և կին Արամազդայ, որ վեհագոյնն էր աստուածուհեաց մէջ։

(20) Հոմերոս կ'ըսէ *էփէա փթերօէնդա*, թեւաւոր խօսքեր։ մարդկային բարբառին տալով թեւեր՝ օդը պատռելու։

(21) Արամազդայ և Աթենասայ Հոմերոս *էգիօխոս*, վահանով զինուած մակդիրը կը տայ. այս վահանը էգիս կը կոչուէր, այծի կաշիէ շինուած։

Նալբանդեանց, Ա. Բաբայեանի։ Ընաբութիւնների մասին ոչինչ չենք ասում. այսքանը ասենք որ դոքա եւ շատ կարող են անել, եթէ գործեն. եթէ գործելու եռանդ չլինի, ոչինչ էլ չի լինիլ, ով որ էլ լինի անդամ։

Մեզ հնար է ցանկանալ որ այդ կարգադրող մասնաժողովը քաջ և բարի լինի, որ այն ինչ որ կախուած է իրանից, բարեխղճաբար կատարի։ Ցանկալի է որ այդ Ռուսաստանի ժողովը յիրաւի «ընդհանուր» լինի. և դորան մասնակցին և Տաճկահայերից ներկայացուցիչներ, որ և մի մեծ գործ արած կը լինինք Ռուսահայերի և Տաճկահայերի միմեանց ճանաչելու վերաբերմամբ։ Մի կողմ թողնելով մի քանի պակասութիւնները, որոնք յիրաւի գտնում են կազմած ծրագրների մէջ, պարապմանց վերաբերեալ, մի կողմ թողնելով որ նախապատրաստական մասնաժողովները մի քանի կէտերում թոյլ են երևում, ծանօթացնելու ապագայ ժողովի անդամներին՝ ժողովի գործունէութեան հետ, կրկնում ենք այդ և դոցա նման մի քանի պակասութիւնները մի կողմ թողնելով՝ յոյս ունինք որ այդ մեծ և արժանաւոր գործը միանգամայն կը յաջողուի և կունենայ իր ցանկալի պտուղները։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ստամպոլ Մեծ չուկայն Վարախճը խանի վարի յարկը թիւ 2 սենեակը բնակեալ Տ. Ռուբէն կիւմիւշկերտան պատիւ ունի ծանուցանել իւր բազմաթիւ բարեկամաց, թէ այս անգամ իւր գործակատարի ձեռօք ստացած է Անգլիայէն, Կաղղիայէն և Զվիցերայէն զանազան տեսակ ընտիր ոսկի, արծաթ և այլն գործածելի ժամացոյցներ, նաև վերջին նորաձև շղթաներ արանց և կանանց համար յատուկ գործածելի, գիները խիստ չափաւոր և վստահելի. նաև ուսանող երիտասարդաց և միջակ վիճակի տէր անձանց համար կը գտնուի Մէկ Ըսմանեան ոսկիի ժամացոյցներ՝ երաշխաւորեալ մինչեւ տասն տարի։ Ուստի ժամացոյցի պէտք ունեցող յարգելի անձինք կարող են դիմել յիշեալ սենեակն և ամենայն վստահութեամբ գնել առանց սակարկութեան։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Ի նպաստ Ազգ. Հիւանդանոցի հրատարակեալ ընդարձակ օրացոյցներու վաճառման մի նոր միջոց տալու համար Մարգարեան գրատուն որոշած է Տ. Տ. Գէորգ կաթողիկոսի Տ. Եսայի և Տ. Ներսէս Պատրիարքաց կենդանագրերը նուիրել յիշեալ օրացոյցէն գնողաց։

ԱԶԴ

Մասնաւորաց և ազգային վարժարանաց որ ընդ մէջ այցելութեամբ՝ Հայ ի Գաղ ի Տաճկի և Թուագրութեան դասասու մը կայ ուզողը Լրագրոյս գրասենեակը դիմէ։

ԸՆԴԱՐՁԱԿ

ՕՐԱՑՈՅՑ

1882 ՏԱՐՒՈՅ

Սեպհականութիւն Ազգ. Հիւանդանոցի Հայոց

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Երկու հարիւր քառասուն երեսի բաղկացեալ սոյն ընդարձակ տպագրութիւնը բայց բուն Օրացուցէ կը պարունակէ հետեւեալ կարեւոր ճոխ տեղեկութիւններն.

Վիճակագիր Տաճկաստանի. — Օսմանեան դեսպանք ի զանազան աշխարհս. — Դեսպանք և հիւպատոսք օտար տէրութեանց ի Մայրաքաղաքիս. — Ցանկ Օսմանեան Սուլթանաց. — Իշխանութիւնք ընդ գերիշխանութեամբ Սուլթանին. — Հայրապետութիւնք Հայոց. — Պատրիարքութիւնք. Անդամք Ազգային ժողովոյ և կրօնական ատենի. Անդամք քաղաքական ատենի և վարչական սենեկի. Անդամք ուսումնական սենեկի, և ազգային կեդրոնական դաստիարակի անհատական սենեկի, և պաշտօնեայք Պատրիարքարանի. — Ընդարձակ վիճակագրութիւն ամենայն ուխտեանց. — Պատմութիւն ժամանակագրական երևելի անցից. — Նոր ցուցակ գնոց հեռագրութեանց Եւրոպական և Ասիական քաղաքաց Թուրքիոյ. — Նոր (Թարիֆա) հեռագրի ըստ նոր կարգադրութեան Միջազգային հեռագրութեանց. — Ցուցակ գնոց Եւրոպական Միջազգային թղթատարութեանց. — Եւրոպական ստնագրութիւնք ի Կ. Պոլիս. — Ժամանակացոյց սուրհանդակաց Օսմանեան Միջազգային թղթատարութեանց. — Ցուցակ գնոց Եւրոպական Տաճկաստանի երկաթուղեաց. — Ցուցակ գնոց և ժամանա-

կացոյց այլ և այլ ընկերութեանց շոգենաւներուն. — Տոկոսաւոր և պարգևաւոր արժէթուղթք գըլխաւոր տէրութեանց և քաղաքաց Եւրոպիոյ, Ցուցակք պարգևաց. — Այլ և այլք. — Ազգային մամուլ. — Գլխաւոր ազգաց դրամներուն բաղդատութիւնը Թուրքիոյ և Ֆըրանսայի դրամներուն հետ. — Գըլխաւոր ազգաց չափերուն բաղդատութիւնը Թուրքիոյ չափերուն հետ. — Բաղդատական ցուցակ տարածութեանց և բնակչաց Եւրոպական տէրութեանց. — Ծանուցում, Արամեան տպարան և Գրատուն Բարիզու։

Կը ծախուի մասնաւորապէս Արամեան տպարանը և ամէն գրավաճառաց քով նաև Ազգային Հիւանդանոցի գրասենեակը։

Գին 3 ղրուշ

ՏԷՄԻՐՃԻԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ի Պոլիս Պալըք Բազար 165

Պատիւ ունիմք ծանուցանել մայրաքաղաքիս և գաւառաց ժողովրդեան թէ՝ մեր ծխախոտի Պոլսոյ գործարանն և վաճառատունն այժմ փոխադրած եմք ի Պալըքբազար թիւ 165 Եաղճըլար փողոցի դէմ։

Մեր ծխախոտներն, որ արդէն մեծ ընդունելութիւն գտած են ամէն տեղ, այս անգամ զուտութիւն չափուի խնամքով տեսակներն աւելի եւս ազնուացնելու և գիներն միշտ համաւոր պահելու, որոց սառուգութեանը փորձով պիտի վկայեն ազնիւ յաճախորդք և յանձնարարողք։

ՏԷՄԻՐՃԻԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՃԱՇԱԿԵԼ ԸՆՏԻՐ ԵՒ ՃՇՄԱՐԻՏ ՀԻՆ

ՔՈՆԵԱՔ

Գնեցէք միշտ այն որ կը կոչուի

Շ. ՊԱԺԻԷ ԵՒ ԸՆԿ.

ՔՈՆԵԱՔԻ

Մեծահամբաւ վաճառատունը

Եւ որ կը գտնուի գինիի և ըմպելեաց գլխաւոր վաճառականներու, ինչպէս նաև գլխաւոր նըպարավաճառաց, ճաշարանաց և օթևանաց մէջ։

Թուրքիոյ համար միակ գործակալն են Զէրվաթի և Ֆացէա ընկերք, Ղալաթիա, Աստա խան։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

Ե. Ս. ԻՒԹՒՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ

Կ. ՊՈԼԻՍ ՃԷՆԱԼ ՊԷՑ ԽԱՆ

"Կատարելութիւն",

ՄԻՍՏՐ Ս. Ա. ԱԼԼԷՆԻ

Աշխարհահռչակ Մազ Նորոգողը

(MRS. S. A. ALLEN'S WORLD'S HAIR RESTORER.)

Երբէք չվրիպիր նորոգելու Ալեոր Մազը իր երիտասարդական գոյնին, ընծայելով անոր նոր կեանք, աճում, և փայլուն գեղեցկութիւն։ Իր արդիւնքը ստոյգ և կատարեալ է, շուտով վանելով ալեորութիւնը։ Ներկ մը չէ։

Միշտ կը հաստատէ ինքնին իբր մազին բնական զօրացուցիչը։

Յարգալար միայն Կարմրագոյն փաթթոյթներու մէջն է։

Գլխաւոր Մթերանոցը (Մաղազան) է,—

114 AND 116 SOUTHAMPTON ROW, Լոնտոն, Անգլիա։

Կը ծախուի ամէն Կեղծծամավաճառներէն, Ընու շահոտ Իւղավաճառներէն, և Անգլիացի Դեղավաճառներէն։

Կ. Պոլիս Ս. Քանդիւք եղբարց քով, Ֆարմասի Պրիթանիք Բերա Մեծ փողոց և Խտմբետ Քարիւէնայի քով, Անգլիական մթերանոց, Նիւքոմք Գալաթա Ղալաթիա։

ՓԱՆԱՍԷ

ԴԵՂ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ԴԵՂ ՍԱՄԱՐԱՑԻՈՑ

—о—

Կը ծախուի Մինասեան և Ընկերաց Ամերիկեան վաճառատունը ի Ղալաթիա Կոստանդնուպոլսոյ։

Փանասէն իւր օգտակարութեամբն, ինչպէս Ամերիկայի և Եւրոպիոյ, նոյնպէս և Թուրքիոյ այլ և այլ կողմերը մեծ ընդունելութիւն գտած է.

Փանասէն գեղացւոյն և գաւառացւոյն բժիշկն ու բարեկամն է և մեծ օրհնութիւն մը համարուած է այն տեղերուն համար, ուր բժիշկ ու դեղ և դարման հազիւ կը գտնուին։ Փանասէն բուսեղէններէ բաղադրեալ լինելով՝ բոլորովին անվնաս է։ Փանասէն այրածին ցաւը կ'առնէ ու քիչ ատենի մէջ կը բուժէ. նոյնպէս և մարմնոյն կտրուած ու ճմլուած տեղերուն ցաւն ու բորբոքը շուտով կ'անցնէ։

Ջղային, յօդային և ոսկրային սաստիկ ցաւերը բուժելով տագնապեալը կը հանգստացնէ։ Ստամոքսի, փորի և աղեաց ցաւերը կը կտրէ ու պաղէ յառաջ եկած դժուարութեանց առաջքը կառնու։

Փանասէն ակռայի սաստիկ ցաւերը շուտով կը բուժէ։ Մարմնոյն կտրուած կամ վիրաւորեալ կողմերն առատ փանասէ քսելով շուտ կը բժշկուին ու կը գոցուին։ Փանասէն կը բժշկէ նաև փորհարութիւն, թանչք, հազ, ջերմ, կոկորդի բորբոք և ուռեցք, մէջքի ցաւ և այ զանազան ախտեր, որոց սկզբնապատճառը գրեթէ նոյնն են։ Այսպէս կը վկայեն շատեր, որք փորձած են։ Ընտանիք իրենց տան մէջ ու պանդուխտք և ճանապարհորդք իրենց մօտ փանասէ պահելով և յանկարծական դժուարութեանց ատեն գործածելով մեծ օգուտ կը քաղեն և ծանր հետևանաց առաջը կ'առնուն։ Փանասէն հեղուկ է, որ թէ՛ մարմնոյն վրայէն քսելով և թէ՛ խմելով ալ բժշկութիւն կը գործէ։

Գործածութեան կերպը հետն է։ Գլխաւոր վաճառատեղին է Ղալաթիոյ Եէնի-Ճամիի դրան կից Մինասեանին Ամերիկեան վաճառատունը, նաև մայրաքաղաքիս դեղագործաց քով ու գաւառներն ալ կը գտնուին։

Լրագիրս ամեն օր կը հրատարակուի՝ բաց 'ի կիրակի և տօն օրերէ։

Բաժանորդագրութեան տեղն է Կ. Պոլիս, Պահճէ-Գաբու Ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի խմբագրատունը, իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հոգաբարձուաց գրասենեակները.

ԿԱՐԻՆ Յովհաննէս էֆ. Տ. Մելքիսեդեկեան.

ԵՐԶՆԿԱ. Յ. Շաւարշ էֆ.

ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Երանոս էֆ. Սթամպոլեան.

ՍԱՄՍՈՒՆ. Եդուարդ էֆ. Մուրատեան

ԿԻՐԱՍՈՒՆ. Գ. էֆ. Խ. Մազմանեան.

ՌՈՏՈՍԹՕ. Արժ. Տ. Արիստակէս աւագ քահանայ Ֆէսլեան.

ԶՄԻՒՌՆԻԱ. Աբրահամ էֆ. Պէրգամալեան.

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ Խոսրով էֆ. Էսկիճեան.

ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Ս. Էթմէքճեան էֆ.

ԵԻԴՈԿԻԱ. Գէորգ էֆ. Նազարեան.

ՔԱՐԲԵՐԴ և ՏԷՐՍԻՄ. Կիրակոս էֆ. Ա. Ղազանճեան.

ՄՈՒՇ. Արմենակ էֆ. Խանազատեանց.

ՎԱՆ. Պետրոս » Գաբամաճեան.

ԲԵՐԻԱ. Սեդրակ » Խարաճեան.

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս էֆ. Թաշճեան.

ԵԴԵՍԻԱ. Գէորգ էֆ. Կ. Ոսկերչեան

ՖՕՔՇԱՆ. Ֆէրհատ » Ս. Ֆէրհատեան.

ՑՖԽԻՍ. Պ. Նիկողայոս Տ. Ղևոնդեան.

ԿԱԼԿԱԹԱ. Պետրոս էֆ. Հէքիմեան։

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITICH AND MERCANTILE

Insurance company

ՆՈՐԹՀ ԲՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԷՐՔԷՆԹԷՅԼ

Լոնտրայի և Էտինպուրկի ապահովութեան ընկերութիւն

	Անգլ. Լիր.
Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	2,000,000
Վճարեալ դրմգլուխ 450,000	
Պահեստի դրամ հըրդեհի ճիւղէն գոյացեալ	1,156,690–1,606,690
1878ին զուտ հասոյթը	976,119

NORTHERN

Assurance company

ՆՕՐԹՀԸՐՆ

Լոնտրայի և Էպէրտինի ապահովութեան ընկերութիւն

	Անգլ. Լիր.
Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	3,000,000
Վճարեալ դրմգլուխ 150,000	
Պահեստի դրամ հըրդեհի ճիւղէն գոյացեալ	380,000–530,000
Զուտ հասոյթ 1878ի	351,000

Ստորագրեալք իրենց բազմաթիւ յաճախորդաց և այս քաղաքիս ընդհանուր հասարակութեան կը ծանուցանեն թէ իրենք վերոյիշեալ երկու ընկերութեանց միացեալ գործակատար ընտրուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը գտնուին, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանեն։

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց մէջ համեմատական բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և դիւրութեան աւելնալովն՝ Ընկերութիւնս ալ կրնայ աւելի մեծագումար ապահովութիւն բըռնողներու խնդիրք ներկայացնել։

Գրեթէ ամեն կարգի վտանգաւոր ապահովութիւնք կրնան ընդունուիլ, ինչպէս Բերայի, Ղալաթիոյ և Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները, գիւղերն ու գաւառները։

MARITIME

Insurance Cie limited of Liverpool

Capital Lt. 500,000

ՄԱՐԻԹԱՅՄ

Ծովային ապահովութեան ընկերութիւն

Դրամագլուխ 500,000 Անգլ. լիրա

Ստորագրեալք, շոգենաւերը, առագաստանաւերն և անոնց մէջի վաճառքներն ու կարասիները խիստ օգտակար պայմաններով ապահովելու իշխանութիւն ստացած են ընկերութեան կողմէ։

Գիներուն և այլոց վրայ տեղեկութիւն ստանալ ուզողք պէտք է դիմեն Ղալաթիա Ք միսիոն խանի անկիւնը՝ երկաթէ կամուրջին վրայ նայող սենեակն առ

և Տնօրէն ամեն գործառնութեանց — Գործակատարն յիշեալ Ընկերութեանց

ԳԱՌՆԻԿ Ց. ՍԵՐՈԲԵԱՆ — ՃՕՀՆ ՐԱՌԼ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 5 դեկտ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, ղրշ 110 1/8	առ	Անգլ. լիր
Փարիզ 3 » Ֆր. 22.93	առ	Օսմ. լիր

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմ. քօնս. գոցուեցաւ	15,16
բացուեցաւ	15,18
կէս օրին	15,18
	Անգլ. լիր
Սօսիէթէ ժէնէրալ 6 0/0	5,10
» Օթօման	4,10
Կ. Պոլսոյ Պանքան	11,10
Քրէտի ժէնէրալ 6 0/0 Օսմ. լիր	7,—
Փոխ. 1863 (Մուխթոն) 6 0/0 Ֆր.	96,
» 1865 » 6 0/0	88,—
» 1869 (Բինար) 6 0/0	80,
» 1872 (պօն տիւ թրէզօր)	26,25
» 1873 (Բինար) 6 0/0	75,—
Ռումէլիի երկաթուղի	60,
Լաւրիում	150,
Թրամուայ Օսմ. լիր	375,
Թղթ աղրամ »	940
Չէվալէսիգ	
Տէքօր ——	—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)

	Ղէր.
Անգղիական ոսկի	110 10
Գաղղիական »	87 54
Բօլ	89 35
Կրիմից	81 30
Փաւլոն թուղթ 8 րպլի 58 գրէք	
» արծաթ (Նոր)	90 30
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 33
Վեցնոց	126
Հինգնոց	209 30
Հինգնոց (անկէտ)	184
Մէթալիք	204
Պղինձ	610

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 16 դեկտ.

Անգղ. քօնս.	99 1/2
Օսմ. »	13 7/8
Փոխ. 1865	17 7/16
» 1869	15 5/8
» 1871	72 1/2
» 1872	27 1/2
» 1873	14 1/2
» 1877	86 1/2
Պանք Օթօման	21 1/2
Ռուս. փոխ. 73ի	87 1/2
Եգիպտ. միացեալ	71 5/8
» պրիվիլեճ	92 5/8
Տայրա Սանիէ	72
Փոխ. Ռօշիլտ	91 1/4
Փոխնկագիր Փարիզի վրայ	

Փարիզ 16 դեկտ.

Գաղղ. քօնս. 5 0/0	115.67 1/2
» » 3 0/0	84,92 1/2
Օսմ. քօնս.	14,15
Փոխ. 1865 Ֆր.	90
» 1869	78
» 1873	72,
Օսմ. Երկաթուղի	60,75
Պանք Օթօման	786,25
Քրէտի Լիօնէ	910,
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	93 1/8
» » Արևելեան	59 7/8
Իտալ. քօնս.	91 20
Եգիպտ. միացեալ	360
Փոխնկագիր Լոնտ. վրայ	25 21

Վիէննա 16 դեկտ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	119,10
Ռումէլիի երկաթուղի	28,70